

فهرست نسخه‌های خطی کتابخانه وزارت امور خارجه

ایرج افشار

در سال ۱۳۳۸ که جناب آقای علی اصغر حکمت تصدی وزارت امور خارجه را در عهده کفایت داشتند اجازت فرمودند اینجانب فهرستی از نسخ خطی موجود در کتابخانه آنجا فراهم سازم. مطالبی که در زیر چاپ میشود آن یادداشتهاست که برای تدوین فهرست فراهم شد و آنطور که باید نظم و ترتیب ندارد، اما چون نسخه‌های آن کتابخانه را معرفی میکنند بطبع آنها درین صحائف رضا داد.

در کتابخانه مذکور دو نوع نسخ خطی موجود است: يك قسم کتابها و رسالات مستقل است که فهرست همه آنها را برداشته‌ام و درینجا طبع میشود. قسم دیگر مجموعه‌های مکاتبات و اسفاد و فرامین و منشورات و منشئات و مراسلات عهد قاجاری است که مجلدات متعدد و بسیارست و فرصتی دراز میخوهد تا فهرست دقیق و صحیح از آنها تهیه گردد و البته ذکر آنها درین فهرست نیامده است.

روضة الصفا (تاریخ مغولان)

تألیف محمد بن خاوند شاه، در عهد امیر علی شیر و بنام او نوشته شده. جلد پنجم :
تاریخ مغولان و جانشینان آنها.

آغاز

آرایش دیباچه مناقب و مآثر سلاطین رفیع مقدار و نمایش روزنامه‌چشم خصائص و مفاخر

خواقین گردون اقتدار ثنا وستایش پادشاهی تواند بود که ...

پایان

خواجه علی مؤید بارشاد ملهم توفیق روی به آستان فرخنده نشان آورد و ذکر بعضی از حالات او در مجلد سادس از عنایت الهی و فیض نامتناهی پادشاهی مأمول است . الحمد والمنة که این مجلد بخییر و خوبی در اتمام رسیده صورت اختتام پذیرفت ... و اقبال این خداوند احسان و افضال کوتاه دارد و او را باحراز سعادت دنیوی و ثنوبات اخروی در عاجل و آجل بر اکفا و اقران سرافراز گرداند . بینه و فضله .

***

کتابت هندی اوائل قرن دهم - عناوین باشنگرف سرخ - ۱۹ × $\frac{1}{4}$ - ۲۹ - جلد تازه میشن سبز تیره - ۳۲ سطر (شماره ۹۷۰) .

تحفه المؤمنین (تحفه حکیم مؤمن)

از محمد مؤمن حسینی تنکابنی که در حدود ۱۰۸۰ تألیف شده است . انجام نسخه [در ریختن موی سر] مانند ریسمان بر اشجار گذارند طیوری بر آن نشینند پای بست گردند . والسلام علی من اتبع الهدی .

***

جلد دروغنی گل و بته دار - مجدول و مذهب - ۱۹ × ۳۰ - دو صفحه اول سر لوحه دارد - نستعلیق - عناوین باشنگرف - قرن ۱۲ - ۱۹ سطر (شماره ۹۵۱)

تذکره الملوك

۶۸ ورق - نستعلیق خوش قرن ۱۳ - مجدول با سرفصلهای سرخ - ۱۱ سطر - تیماج عنابی - ۲۱ × ۱۵ (شماره ۷۸۸۱) .

دیوان صیدی طهرانی و دیوان یوسف

۱ - دیوان صیدی (ذریعه ۹: ۶۲۳) همه غزل است :

آغاز

شد بس که از خرام تو تغییر حالها
از جا درآمدن بگلشن نهالها

انجام

صیدی آشفنگیت از گل رومی است مگر
رنگ این تفرقه با زلف بتان است یکی

۲- دیوان یوسف شامل يك قصیده وبقیه غزل است .

آغاز

قطره طوفان تو در صد بحر طوفان کرده اند

ذکر تو حید ترا سر لوح دیوان کرده اند

انجام

ذ شیرین کاربش خسرو مکدر دل فرهاد در زنجیر آن در

این نسخه در کتابخانه فرهاد میرزا بوده و اثر دخول در کتابخانه اور از آن پاك کرده اند.

۵۴+ ۲۴ ورق - مجدول - برگ ۱ و ۲ الف منذهب با سر لوحه - نستعلیق شکسته - ۱۵ سطر -

۱۰×۱۷/۵ - تیماج قهوه ای - خط قرن ۱۲ (شماره ندارد) .

رياض الجنة يا رياض الجنان

از محمد ابن عبدالرسول الحسنی المدعو بالحسنی الخوئی الزنوزی (ذریعه ۱۱ :

۳۲۲) .

فهرست مطالب این کتاب

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

- مقدمه

- روضه اولی در بیان احوال جمعی از ذوات شریفه خود در بیست و هشت (قسمت) .

- روضه دوم در ذکر احوال جمعی از ذوات خبیة شریره ملعونه (هفت قسمت)

- روضه سیم در ذکر آنچه در عالم موجودست من البدایة الى النهایة بدین تفصیل

(بیست و پنج قسمت) .

- روضه چهارم در ذکر مفصل احوال عامه علمای عامه و خاصه و عرفا و حکما .

- روضه پنجم در ذکر مشاهیر شعرای عرب .

- روضه ششم در ذکر احوال ملوک و طبقات سلاطین .

- روضه هفتم در ذکر احوال مشاهیر و وزرای نامدار .

- روضه هشتم در ذکر نوادر حکایات و روایات .

- خاتمه در ذکر تاریخ اتمام کتاب و آنچه مناسب این باب است .

تیماج ضربی - ۳۳×۴۷- ۴۰ سطر با حاشیه در همه صفحات - خط عبدالله سلماسی در شهر خوی در شهر جمادی الاولی ۱۲۲۵ - ۲۸۹ برگ (شماره ۱۰۵۶) .
سبحة الابراجامی

آغاز

بسم الله الرحمن الرحيم
 انجم (ناقص)
 هست بمقصود ره مستقیم
 بود غمی شادی و دلها درو
 بیغیر آمد بدلت غم فرود

۸۰ ورق - نستعلیق و قرن ۱۲ ، در بعضی صفحات جای سرفصل و گاهی تصویر سفید مانده - ۱۱ سطر - ۱۲×۲۰ - تیماج سیاه (شماره ندارد) .

**سفر نامهٔ میرزا ابوالحسن شیرازی در ۱۲۲۹ بر وسیه
 انجام (ناقص) :**

این معنی خلاف رأی ماست و میخواستیم هر طریق فیما بین ما واقع میشود بدون وساطت و اطلاع اهل انگریز بوده باشد و دوستان و آشنایان ...

خط شکسته - جلد تیماج ضربی ۳۰×۲۱ - ۱۶ سطر نسخه آب دیده ناقص (تا آخر وقایع چهارشنبه ۲۴ لغایت دوشنبه ۲۹) - خط قرن ۱۳ (شماره ۶۸۶۸) .

شرح احوال سلطان عبدالحمید و اوضاع مملکت عثمانی

در صفحه ۱۸۰ نوشته شده : « بتاریخ غرهٔ رجب ۱۳۱۳ در قصر جاجرود ... خانزاد بی‌مقدار محمد حسن مترجم مشهور به اعتماد السلطنه از فرانسه ترجمه نمود . » (این قسمت خط خود اعتماد السلطنه است) .

۱۸۰ صفحه کاغذ آبی - مجدول - ۱۵×۲۲ - جلد مخمل قرمز (۶۱۸۷) .

**شرح وقایع اتفافیة سیاسی و انقلابی مملکت
 و خلاصهٔ مذاکرات مجلس**

آغاز: اما بعد در جلد اول این کتاب شرح و بسط جشن ملی سال اول مشروطیت ایران

را بدون هیچگونه ترتیبی مذکور داشتیم .

در شب ۱۵ - ۱۶ جشن ملی فراهم بود یکی دو روز بعد از جشن مجلس مقدس دارالشورای کبرای ملی مفتوح و هیئت و کلای محترم تماماً حاضر بودند ..

***

تا صفحه ۳۵۷ شماره دارد ، بعد ۲۱ ورق - شکسته ریز با عناوین شنگرفی - از پایان ناقص - ۱۹ سطر با کاغذهای مختلف الوان - ۱۴ × ۲۱ (شماره ۱۳۰۸).

۱- [طرز حکومت ایران در زمان استبداد]
مجموعه }
۲- تحقیقات سرحدیه جعفر حسینی مشیر الدوله

۳۰ ورق اول این مجموعه رساله ایست در اوضاع حکومت ایران در عهد استبداد.

آغاز رساله اول

حکومت - حکومت بر چند قسم است، یکی از اقسام حکومت منقرده است .

انجام

و اگر دولت بعضی امور خزانه را بیانک رجوع کند بدین معنی که بانک مطابق دستور العمل وزیر مالیه حقوق بعضی ادارات را یکسره ببرد ازد فایده دیگری بدولت خواهد رسید . تمت القانون فی یوم السبت ۲۰ محرم الهرام ۱۳۲۱ .

انجام رساله سرحدیه

قد وقع الفراغ من التألیف فی اوایل سنة اثنتین و سبعین بعد الالف و مائتین من البهرة تم التوسید الاستنساخ فی ثالث شهر ربیع الثانی من احدی و عشرون و ثلثمائة بعد الالف ۱۳۲۱ من الهجرة النبویه .

تألیف علوم انسانی

جلد تیماج عنابی ضربی - ۲۵ - ۱/۴ × ۱۷ - ۱/۴ - نسخ - ۲۰ سطر - قرن ۱۳ (شماره ۹۷۴) .

مآثر مهدیه

آغاز

پس از حمد و ثنای اجابت کننده دعوات و عطا کننده مسؤولات عالم بر خفیات و خالقل موجودات مدبر بلاشریک و صانع بلا وزیر . . . و اما بعد این بنده فانی مهدی مهندس و نایب وزارت خارجه ابن رضاطلی تاریخ نویس سرابی در زمان سعادت اقتران ... ناصرالدین شاه ... بر عرصه وجوه آمده ... و بعد از اندک تعلم و تدریس در مدرسه مبارکه دارالفنون محض تکمیل تحصیلات و کسب علوم جدیده بحسن توجهات ... میرزا سعیدخان مؤتمن الملک ... مقتضی گردید که چند سالی در پاریس اقامت گیرند . (بعد از مراجعت ۲۵ سال در وزارت خارجه کار کرده) . . . نظر باین مساعدت زمان بخاطر این ذره بی مقدار

نشریه در باره نسخه های خطی

چنان خطور یافت که برخی از مطالب دیپلماسی و شخص دیپلومات ... متذکر شود»
(از مقدمه)

***

مجدول باسر لوح- ۸ برگ فهرست مطالب + ۲۶۹ ورق متن- ۲۲ × ۳۱ خط قرن ۱۳ (۱۹۹۴/۷۵).

مأموریت جنرال گاردان

برس ۱ ب: ترجمه کتابی است در باب مأموریت جنرال گاردان بممالک ایران بطبع رسیده است. مأموریت جنرال مزبور به ایران در زمان سلطنت ناپلیون اول امپراطور فرانسه بوده. اسناد و نوشتجات تاریخی که در این کتاب ملاحظه میشود بتوسط لکت آلفرد دو گاردان پسر جنرال گاردان بطبع رسیده است.

ترجمه این کتاب بفارسی بتاریخ شهر شعبان المعظم تیلان میل ۱۲۹۸ به اتمام رسیده است. در ورق آخر (ب) بخط و امضای «محمد حسن» که اعتماد السلطنه باشد نوشته شده است. حسب الامر قدر قدرت همایون در دارالترجمه همایونی میرزا علی خان مترجم ترجمه نمود و ۱۵ رمضان ۱۲۹۸ در شهرستانک بنظر انور همایون رسانید، تیلان میل محمد حسن.

***

۱۱ سطر- ۱۸ × ۲۷ - ۲۹۴ گ، باسر لوح - جدول - جلد تیماج زرد ضربی. (۱۳۰۴/۸۴).

النجاة از ابن سینا

آغاز:

قال الشيخ الرئيس ابو علي الحسين بن عبدالله بن سينا و بعد حمد الله تعالى
والثنا عليه بما هو اهله ومستحقه والصلوة على رسوله محمد وآله فان طائفة من الاخوان.

انجام

تمت الالهيات مع الطبيعيات والمنطقيات.

***

اهدائی رکن الدین آشتیانی - برگهای نخستین ناز - آقای ذبیح بهروز در پشت جلد کتاب آنرا چهار با پنج قرن قبل دانسته اند. کاغذ ارده ای رنگ - ۱۰ × ۱۹/۵ - ۱۸ سطر - تیماج عنابی ضربی لولادار (شماره ۵۷۳۰).

اقیانوس فی شرح قاموس

جلد اول از آغاز تا حرف راه

جلد دوم از راه تا ق مع الشین

انجام جلد اول: تم المجلد الاول من ترجمة الاقیانوس فی ترجمة القاموس بعون الله

وحسن توفيقه المنة الله كه بمن عهد ميمون .... محمدشاه غازي .... وبحسن اهتمام شاهزاده ...
بهمن ميرزا ... اين مجلد اول از ترجمه اقيانوس .... انجام يافت ... كان ذلك
في يوم الاربعاء تاسع شهر رمضان من مشهور الثاني و الستين المأتين بعد الالف من الهجرة
النبوية (ابن صالح محمد تبريزي)

***

اهدائي ركن الدين آشتياني - در دو جلد - تيماج سياه ضربي -
 $21 \frac{1}{4} \times 34 \frac{1}{4}$ - كتابت ۱۲۶۰ - لفتها باجوهر قرمز نوشته شده - ۳۰ سطر - نستعليق -
حملات عربي خط نسخ (شماره ۵۷۳۲۰).

البهجة المرضيه (از سيوطي)

پايان : قد اتفق الفراغ عن تسويد هذه الرسالة الوافية بحل مشكلات الالفية في
صبح يوم الاثنين العشرين من شهر محرم الحرام من شهر سنة ست و ثلاثين و مأتين
بعد الالف المصطفوية عليه الف الثناء والتحية في سنة ۱۲۳۶ على يد الاضعف الاحقر
الي رحمة الله الملك المنان اقل الطلاب تراب نعال المحصلين بلا شئ في الحقيقة ابو الحسن ابن
علي رضا الشهر بابكي.

***

۱۶۲ ورق - باحواشي منقوله از ملا جلال وشواهد عيني وغيره - خط نسخ - ۱۴ سطر -
 $20 \times 14/5$ - تيماج مشكي (شماره ۵۷۳۱).

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی